

عنوان مقاله:

جست وجویی در نقش و اهمیت بقاع خیر در ایران سده نهم هجری

محل انتشار:

دو فصلنامه مطالعات معماری ایران، دوره 11، شماره 22 (سال: 1401)

تعداد صفحات اصل مقاله: 17

نویسندگان:

نازنین شهیدی مارنانی - دانشجوی دکتری معماری اسلامی، دانشگاه هنر اصفهان

زهرا اهری - دانشیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی

نیلوفر ملک - استادیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان

خلاصه مقاله:

در طی سده نهم شاهد اقبال به ساخت بناهای عام المنفعه در شهرهای ایران هستیم. این بناها در متون «بقعه های خیر» نامیده شده اند. اقبال به ساخت و تعمیر بقعه های خیر در سده نهم نه فقط از سوی حکومت مرکزی، بلکه از سوی طیفی از غیردرباریان نیز زیاد شد. همین موضوع باعث افزایش چشمگیر تعداد این بناها در داخل و حومه شهرها شد. وجه انگیزه های اقتصادی این اقبال پیش تر بررسی شده، اما به نظر می رسد این رویداد وجوه دیگری هم داشته است. نیز، اینکه گسترش این بناها چه تاثیری بر شهرها داشت تا کنون بررسی نشده است. از همین رو، هدف ما در این مقاله بررسی بیش تر موضوع گسترش بقعه های خیر و تاثیر آنها در شهرهای سده نهم هجری است. در واقع، می کوشیم روشن کنیم بقاع خیر از نگاه مردم دوره چه اهمیتی داشته و چه نقشی را برای طبقات مختلف اجتماعی ایفا می کرده اند. این پژوهش را با راهبردی تاریخی و از طریق جست و جوی شواهد در منابع درجه اول (مانند تاریخ نامه ها، تاریخ های محلی و برخی وقفنامه ها و تذکره های دوره) و تحلیل و تفسیر آنها پیش بردیم. متون بررسی شده نشان می دهد که بقعه های خیر اغلب بنیاد هایی شکننده بودند و زمان رونقشان اکثرا محدود به دوره زندگی بانی می شد. با این حال این بناها نمادی از آبادی یک شهر و عدالت حاکم شمرده می شده اند. علت این اهمیت به نقش بقاع خیر در حیات اجتماعی و اقتصادی شهر باز می گردد. متون دوره نشان می دهد بقاع خیر همزمان هم سه قشر متولیان (صاحبان سرمایه) و علما و فقرا را در سه سطح مختلف تامین معاش می کردند، هم با درآمد موقوفات در رونق اقتصادی شهر موثر بودند، هم به شکل گیری محلات تازه و گسترش شهر کمک می کردند و هم کانون انواع دیگری از روابط اجتماعی و فرهنگی بودند. محرکه ساخت این بناها احتمالا ترکیبی از انگیزه های مادی و معنوی بوده است؛ اما تاثیر آنها بر شهرها چنان است که شهر سده نهم را بدون شناخت بقاع خیر نمی توان به درستی فهمید.

کلمات کلیدی:

معماری تیموری، بقعه خیر، معماری سده نهم هجری، وقف، خیرات جاریه

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1657857>

